ASIA

Lausunto hallituksen esityksestä (HE 170/2025 vp) eduskunnalle laiksi julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemisesta rajat ylittäviltä häirintäkanteilta

Lausunnon antaja

Yleisradio Oy

Yleisradio kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Kuten käsillä olevassa hallituksen esityksessä ja valmistelutyön aikaisessa lausuntopalautteessakin jo todetaan, SLAPP-kanteet, ainakin siviiliasioina nostettuina, ovat olleet Suomessa toistaiseksi harvinaisia. Osin tähän liittyen lausunnoissa on kehotettu lainsäätäjää harkitsemaan lain soveltamisalan laajentamista rikosasioihin. Tämä todennäköisesti jossain määrin vahvistaisi lain vaikuttavuutta Suomessa, sillä kuten esityksessäkin todetaan, suuri valtaosa Euroopassa esiintyvistä asioista, jotka yleensä katsotaan SLAPP-kanteiksi, olisivat Suomessa rikosasioita. Yleisradiolla ei tässä yhteydessä ole mahdollisuutta lausua siitä, miten direktiivin oikeussuojakeinot soveltuisivat ulotettavaksi rikosasioihin. Esityksen sivulla 32 todetaan, että direktiivin suojakeinot soveltuvat varsin huonosti rikosasioihin, muttei kerrota tarkemmin, miksi lainsäätäjän näkemys on tämä. Kun kuitenkin verrataan, miten esityksessä on selostettu se, miksei soveltamisalaa ole päätetty laajentaa kansallisiin riita-asioihin, läpinäkyvyyden lisäämiseksi Yleisradio ehdottaa, että esitystä tarkennettaisiin tältä osin lyhyesti.

Vaikka rikosasiat eivät tällä erää kuulu lain soveltamisalaan, julkiseen keskusteluun osallistuviin henkilöihin kohdistuvat häirintäkanteet ovat kuitenkin maailmanlaajuisesti tunnistettu kasvava ongelma ja uhka demokratialle, ja siten esitys on Yleisradion näkemyksen mukaan paitsi EU-oikeuden kansalliseksi toimeenpanemiseksi myös periaatteelliselta ja ennaltaehkäisevältä kannalta hyvin merkittävä.

Yleisradiolla on viime vuosilta kokemusta kolmannessa maassa sitä vastaan nostetusta SLAPP-kanteesta, kun Yleä ja sen entistä vastaavaa päätoimittajaa vastaan nostettiin kunnianloukkauskanne Monacossa koskien Ylen uutisointia Helsingin telakan entisestä omistajasta. Ylen vahva käsitys on, että kyseessä oli nimenomaisesti julkisen keskustelun vaientamiseksi tehty SLAPP-kanne. Tätä käsitystä tukee se, että kanne oli nostettu Monacossa - eli EU:n ulkopuolella - vaikka kanteen kohteessa oli kyse suomalaisen tiedotusvälineen toteuttamasta, suomalaisen telakan omistajuutta koskevasta suomalaisille tarkoitetusta uutisoinnista.

Monacolainen oikeus hylkäsi kanteen kaikissa kolmessa oikeusasteessa sillä perusteella, ettei se katsonut olevansa toimivaltainen käsittelemään asiaa. Vaikka kyseinen oikeudenkäynti rikosasia-luonteensa vuoksi ei olisi kuulunutkaan nyt käsiteltävänä olevan ehdotuksen mukaisen lain soveltamisalaan, heijastelee se yleisemmälläkin tasolla SLAPP-kanteista koituvia ongelmia, sekä niitä tarpeita, jotka SLAPP-kanteiden ehkäisemiseen tähtäävässä lainvalmistelussa on syytä huomioida. Näitä ovat ainakin kanteeseen vastaamisen vaatima huomattava henkinen, ajallinen ja taloudellinen resurssi, kanteesta yleisesti koituva lamauttava vaikutus, vastaajan tarvitsema tuki, kulu- ja maineriski sekä häirintäkanteiden ehkäisemiseksi tarvittava riittävä “pelotevaikutus”.

Yleisradio katsoo, että esityksessä on kohtuullisesti huomioitu edellä todetut asiat. Ensinnäkin Yleisradio toteaa, että vaikka kansalliseen prosessilainsäädäntöön jo nykyisellään sisältyy tuomioistuimen mahdollisuus harkintansa mukaan hylätä selvästi perusteeton kanne varhaisessa vaiheessa, on tätä koskeva säännös lain tarkoitus ja lähtökohta huomioiden perusteltua sisällyttää ehdotettuun lakiin. Tähän liittyen Yleisradio viittaa ja yhtyy aiempaan lausuntopalautteeseen, jossa useammankin tahon toimesta on korostettu tarvetta lisätä viranomaisten ja muiden relevanttien sidosryhmien koulutusta, jotta häirintätarkoituksessa tehdyt kanteet voidaan mahdollisimman tehokkaasti tunnistaa.

Käsillä oleva esitys on merkittävä erityisesti vapaiden toimittajien ja muiden sellaisten julkiseen keskusteluun osallistuvien tahojen kannalta, joilla ei välttämättä

lähtökohtaisesti ole taustalla työnantajan tai muun organisaation antamaa tukea. Tältä osin Yleisradio toteaa erityisesti kannattavansa ehdotuksen mukaista 11 §:ää koskien vastaajan tukemista oikeudenkäynnissä. Yleisradio kehottaa kuitenkin jatkovalmistelussa harkitsemaan, olisiko ehdotetun säännöksen mukaisen tuen ajallista ulottuvuutta mahdollista ja tarpeen laajentaa kattamaan pääkäsittelyn lisäksi myös 1) pääkäsittelyä edeltävät prosessin vaiheet, silloin kun keskusteluun on noussut kanteen hylkääminen selvästi perusteettomana varhaisessa vaiheessa sekä 2) ehdotetun lain 15 §:n mukaiset kolmannessa valtiossa aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien asioiden käsittely.

Edellä mainittua 1)-kohtaa koskien Yleisradio toteaa, että esimerkiksi toimittajien etujärjestöillä on huomattavan laaja käsitys tavoista, joilla julkiseen keskusteluun osallistumista on pyritty häiritsemään oikeusteitse. Näin ollen esimerkiksi tällaista tahoa saattaisi vastaajan oikeusturvan kannalta olla perusteltua kuulla tilanteessa, jossa vastaaja on esittänyt vaatimuksen kanteen hylkäämisestä varhaisessa vaiheessa ilman, että vastaajalla kuitenkaan on käytettävissään kohtuudella arvioiden riittävää tukea tällaisesta vaatimuksesta käytävään tarkempaan keskusteluun osallistumiseen.

Lisäksi edellä mainittua 2)-kohtaa koskien Yleisradio kiinnittää vahvasti huomiota siihen, ettei muissa maissa välttämättä ole käytössä Suomen oikeudenkäymiskaaren tunnistamaa hävinneen osapuolen lähtökohtaista velvollisuutta korvata toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut. Yleisradio toteaa kannattavansa ehdotuksen mukaista 15 §:ää, mutta korostaa samalla tarvetta varmistaa häirintäkanteen kohteena olevan tahon mahdollisuus saada 11 §:n mukaista tukea myös oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevia asioita käsiteltäessä. Tämä korostuu erityisesti siinä ehdotuksen sivulla 45 (yläreuna) todetussa tilanteessa, että suomalainen tuomioistuin joutuisi kuluvastuuta koskevana esikysymyksenä ratkaisemaan, perustuiko alkuperäinen oikeudenkäynti väärinkäyttöön vai ei. Asian käsittelyn laajentuessa tällä tavoin on selvää, että tuen tarve on vähintään sama kuin varsinaista SLAPP-kannetta käsiteltäessä.

Siitä edellä todetusta syystä, ettei häirintäkanteen kohteeksi joutuneella välttämättä edes voittaessaan ole oikeudenkäyntivaltion lain mukaan oikeutta saada korvausta aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista, Yleisradio toteaa kokonaisuudessaan kannattavansa esityksen 15 §:n mukaista mahdollisuutta saada Suomessa käsiteltäväksi vaatimus kolmannessa valtiossa käsitellystä SLAPP-kanteesta aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. SLAPP-kanteelta puolustautuminen voi edellyttää henkisten ja ajallisten voimavarojen lisäksi huomattavaa taloudellista resurssia. Mikäli häirintäkanteen kohteeksi joutunut ei edes voittaessaan saa hyvitystä tästä, voi se merkitä yksittäiselle ihmiselle pahimmillaan henkilökohtaista katastrofia, jolloin lailla tavoite suojata julkiseen keskusteluun osallistumista käytännössä vesittyy.

Yleisradio kiinnittää lisäksi huomiota sanottua 15 §:ää koskeviin säännöskohtaisiin perusteluihin, jotka näyttäytyvät nykyisellään jossain määrin ristiriitaisina. Sivulla 44 todetaan ensinnäkin, että “[k]orvausvelvollisuus voisi koskea ainoastaan sellaisia oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet julkiseen keskusteluun osallistumista vastustavasta **väärinkäyttöön perustuvasta oikeudenkäynnistä**” (korostus tässä). Tämän valossa syntyy käsitys, että jotta suomalainen tuomioistuin ylipäätään voisi päättää (häirintäkanteen nostaneen tahon) korvausvelvollisuudesta, tulisi jo ulkomaisen tuomioistuimen olla ratkaisussaan katsonut, että kyse on häirintäkanteesta eli väärinkäyttöön perustuvasta oikeudenkäynnistä.

Jäljempänä perusteluissa todetaan kuitenkin sinänsä selvästi, ettei ratkaisu riipu alkuperäisen häirintäkanteen ratkaisseen ulkomaisen tuomioistuimen ratkaisun

sisällöstä: “Pykälää sovellettaisiin riippumatta siitä, mikä on asian lopputulos. Toisin sanottuna korvausvelvollisuus ei edellyttäisi sitä, että asian kolmannessa valtiossa käsitellyt tuomioistuin on tunnistanut oikeudenkäytön perustuneen väärinkäyttöön. Tästä seuraa, että suomalaisen tuomioistuimen olisi tarvittaessa esikysymyksenä ratkaistava, perustuiko oikeudenkäynti väärinkäyttöön vai ei.”

Kun otetaan huomioon, että suomalainen tuomioistuin voi siis joutua käytännössä uudelleen (?) ratkaisemaan koko asiakysymyksen siltä osin, onko kyseessä perusteeton kanne, jää perusteluiden valossa jossain määrin epäselväksi, voiko siis syntyä tilanne, jossa suomalainen tuomioistuin päätyy kertakaikkisen päinvastaiseen lopputulokseen kuin ulkomainen tuomioistuin, ja määrää oikeudenkäyntikulut alkuperäisen kantajan korvattavaksi. Tämä asetelma lienee direktiivin tarkoituskin huomioiden täysin mahdollinen. Selvyyden vuoksi Yleisradio kuitenkin ehdottaa, että esityksen perusteluita tarkennetaan vielä tältä osin.

Joulukuun 1. päivänä, 2025,

Yleisradio Oy:n puolesta

Johanna Tuuri
Päällikkö
Yhteiskuntasuhteet